

НОВА ІСТОРІЯ

УДК 94(100):327

Ціватий В.Г.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИЙ ДІАЛОГ В ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН ДОБИ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ (XVI-XVIII ст.)

За підсумками компаративного аналізу зовнішньої політики і дипломатії європейських держав раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.) подано модель європейської дипломатії досліджуваного періоду. Особлива увага приділяється інституціональному розвитку суспільно-політичної думки та інституційно-дипломатичної практики в Західній і Центральній Європі. Визначено напрями розвитку теорії та практики зовнішньої політики і дипломатії в Європі раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.), особливості їх формування і становлення у провідних державах Європи.

У статті проаналізовано Віденський конгрес (1814-1815 рр.) як визначну історичну подію для політико-дипломатичного та інституційного розвитку Європи. Увагу акцентовано на дипломатичному інструментарії, національній специфіці та особливостях переговорного процесу європейських держав на конгресі. Підсумки Віденського конгресу слугували важливим стимулом для подальшого соціально-економічного, безпекового, політичного та дипломатичного європейського розвитку. Практичні здобутки Віденського конгресу і досвід, набутий європейською дипломатією кінця XVIII – початку XIX ст., визначили майбутній інституціональний розвиток світової дипломатії та міжнародного права, не втративши своєї актуальності й нині.

Ключові слова: *зовнішня політика, дипломатія, інституціоналізація, політико-дипломатична система, Віденська система міжнародних відносин, Віденський конгрес (1814-1815 рр.), ранній Новий час (XVI-XVIII ст.), Європа.*

Теорія і практика дипломатії, зовнішньої політики й міжнародних відносин нині знову стає об'єктом прискіпливої уваги науковців, що можна пояснити одним беззаперечним фактом – кардинальними змінами, що відбуваються щоденно в сучасній системі міжнародних відносин глобалізованого світу. У такі критичні моменти відповіді, як правило, на нашу думку, варто й необхідно шукати перш за все, в історичному досвіді.

Одне з центральних місць у політико-дипломатичній теорії й практиці доби раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.) посідали проблеми розуміння сутності, функцій, методів реалізації влади та їх інституціонального розвитку. З цією проблематикою пов'язані й оцінки сучасників щодо різноманітних державно-правових форм і типів правління, інституційних політичних процесів, характеристик реальності й створення ідеалів при висвітленні завдань і практичної діяльності влади, концептів «зовнішня політика» і «дипломатія», моделей дипломатії, інститутів дипломатії, дипломатичного інструментарію, політико-дипломатичних систем, технік переговорного процесу тощо. Інституціоналізація – це перетворення будь-якого політичного явища (зокрема

зовнішньої політики і дипломатії) на організовану системоустановчу інституцію. Вона є формалізованим, упорядкованим процесом з певною структурою відносин, ієрархією чи підпорядкованістю різних рівнів влади й іншими ознаками організації (правила поведінки, звичаї, закони, норми, церемоніал, дипломатичний протокол, інститути дипломатії, дипломатичний інструментарій, політико-дипломатичні системи тощо).

Інституціоналізація зовнішньої політики є новою для історичного дослідження, відтак вимагає застосування системного аналізу та відповідної термінології, яка необхідна для виконання наукових завдань. Виходячи з постановки проблеми – маємо вивчати не лише схему хронологічних подій зовнішньополітичної діяльності держав і їх дипломатичний інструментарій спираючись на джерельну базу. Необхідно показати перетворення зовнішньої політики і дипломатії як політичного явища на організовану системоустановчу інституцію, проаналізувати внутрішні та зовнішні функції держави, виявити критерії ефективності зовнішньої політики і дипломатії з погляду формування європейської системи держав чи визначення пріоритетів зовнішньої політики держав Європи.

Для доби раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.) характерний об'єктивно обумовлений процес інституціонального оформлення зовнішньої політики і дипломатичних служб держав Європи. Для вивчення цих історичних процесів, явищ і подій автор пропонує до раніше існуючих досліджень підійти з нових методологічних засад, а саме – використати теорію інституцій та інституціональних змін у політичних, правових, суспільних та дипломатичних системах. Такий методологічний підхід дає можливість показати, як інституції розвиваються у відповідь на конкретні виклики, стимули, стратегії та варіанти вибору і, відповідно, як вони впливають на функціонування систем міжнародних відносин упродовж тривалого історичного періоду [1, с. 268-274].

Поняття «інституціоналізація» активно використовують політологи, правознавці, філософи, соціологи, економісти для виявлення суперечливих проблем суспільного розвитку з найдавніших часів до нині. Історики, враховуючи його специфіку та концептуально-теоретичну складність, не поспішають залучати до методологічного арсеналу історичного пізнання. Історичний аспект дослідження інституціоналізації зовнішньої політики і дипломатії передбачає виявлення способів досягнення тих чи інших суспільних результатів, відтворює процес власне трансформації, а не зосереджує увагу дослідника лише на простій фактологічній констатації. Така постановка проблеми має показати, яким чином відбувалося виникнення, формування інституціональних основ і розвиток дипломатичних служб європейських держав, політико-дипломатичних систем провідних держав світу.

У сучасній українській історіографії проблеми міжнародних відносин, зовнішньої політики і дипломатії доби Середньовіччя та раннього Нового часу в контексті їх актуалізації та комплексного розуміння досліджувалися такими

вітчизняними науковцями, як С.В. Віднянський, Б.М. Гончар, О.Б. Дьомін, В.О. Дятлов, І.В. Жалоба, М.В. Кірсенко, А.І. Кудряченко, С.І. Лиман, О.П. Машевський, Н.Г. Подаляк, С.В. Пронь, О.І. Сич, С.Б. Сорочан, Л.Д. Чекаленко, Т.В. Чухліб.

Значну увагу дослідженню проблем історії, теорії та практики дипломатії, зовнішньої політики і міжнародних відносин досить широкого хронологічного періоду (від Стародавнього часу, Середньовіччя й раннього Нового часу до Нового часу й Новітньої доби) приділяють (приділяли) науковці Дипломатичної академії України при МЗС України (Б.І. Гуменюк, В.Г. Цватий, Н.Г. Подаляк, Л.Д. Чекаленко та ін.). В Академії засновано відповідні українські наукові школи досліджень історії, теорії та практики дипломатії, зовнішньої політики України та зарубіжних країн, зокрема – компаративний контекст, видано значну кількість науково-методичних видань та монографій.

Проблематику теорії та практики зовнішньої політики ґрунтовно досліджують у відділі історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України під керівництвом завідувача відділу професора С.В. Віднянського. Окремі важливі напрями досліджень Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» (директор – професор А.І. Кудряченко) присвячено питанням зовнішньої політики зарубіжних країн і України доби Новітнього часу (XX-XXI ст.).

Характерною рисою російської історіографії другої половини ХХ –початку ХХІ ст., щодо дослідження проблем міжнародних відносин, зовнішньої політики і дипломатії Середньовіччя та раннього Нового часу, стало створення як узагальнюючих праць, так і наукових розробок регіонального та країнознавчого спрямування. Окремо необхідно виділити праці російських істориків-дослідників, таких як – Л.М. Брагіна, В.О. Ведюшкін, Н.І. Девятайкіна, Ю.Є. Івонін, Л.І. Івоніна, О.Ф. Кудрявцев, М.А. Ліпкін, О.Д. Люблінська, Б.Ф. Поршнєв, С.Д. Сказкін, С.П. Карпов, П.Ю. Уваров, Н.О. Хачатурян, Л.Р. Хут, С.К. Цатурова, А.О. Чубарьян, М.А. Юсім та інші.

Суттєву увагу до проблем теорії та практики міжнародних відносин, зовнішньої політики і дипломатії Середньовіччя та раннього Нового часу у своїх наукових розробках приділяють представники французької, іспанської, німецької, італійської, англо-американської та латиноамериканської історіографічних шкіл. Англо-американська і французька історіографія представлена в праці М. Жаретта [2]. На особливу увагу, як приклад, заслуговує монографія французького історика Т. Ленца, яка була видана в Парижі у 2013 р. Ця робота відображає особливості поглядів представників новітньої французької історіографії на передумови, хід і результати Віденського конгресу. Першочергове завдання свого дослідження Т. Ленц вбачає не стільки в тому, щоб висвітлити фактичні події та інституціональну історію Віденського конгресу в різних її проявах, а в тому, щоб оцінити

значущість його наслідків для всієї Європи. Французький дослідник підкреслює, що він намагався написати європейську історію Віденського конгресу, відмовившись від позитивних або негативних стереотипів і міфологем. Вельми показово, що автор книги заявив про необхідність подолати певною мірою застарілі франкоцентричні погляди на Віденський конгрес. У його роботі надається розгорнута французька історіографія досліджуваного питання [3].

У цілому, аналіз науково-теоретичних розробок стосовно генезису та розвитку системи європейських держав свідчить про усталену в історіографії традицію фактологічного відтворення процесів, спираючись на принцип історизму. Це свідчить про неможливість за таких умов уникнути схематизації відтворення історичних подій. Водночас, необхідно виявити організаційні, кількісні та якісно нові зміни в зовнішній політиці й дипломатії європейських держав досліджуваного періоду, тобто вказати на всі суттєві події та факти, що не означає збагнути сутнісних ознак самої системи держав. Для її вивчення необхідно використовувати нові методики пізнання, однією з яких є теорія інституцій та інституціональних змін.

У сфері зовнішніх відносин дипломатія є засобом реалізації зовнішньої політики. З цією проблематикою пов'язані й оціночні судження сучасників стосовно різних державно-правових форм та історичних типів правління, моделей дипломатії, дипломатичного інструментарію, об'єктивних оцінок політичних реалій і створення ідеалів міждержавних відносин. Саме в період раннього Нового часу створюються нові інститути дипломатії, нові механізми міждержавних відносин та технології переговорного процесу, теоретично обґрунтовується та практично розробляється новий дипломатичний інструментарій.

Мета статті – проаналізувати особливості формування політико-дипломатичних систем провідних держав Європи доби раннього Нового часу в контексті теоретико-методологічних засад теорії дипломатії, зовнішньої політики і міжнародних відносин, а також виокремити особливості віденської системи міжнародних відносин та історичне доленосне значення Віденського конгресу (1814-1815 рр.) для політичного майбуття Європи та Європейського Союзу.

Під час написання статті було використано метод компаративного (порівняльного) аналізу, завдяки якому вдалось розглянути нові тенденції в розвитку системи міжнародних відносин, зовнішній політиці та розвитку моделі дипломатії європейських держав доби раннього Нового часу, а також аналітико-прогностичний, системно-історичний й історико-порівняльний методи дослідження.

У період Італійських війн (1494-1559 рр.) розпочався процес формування політико-дипломатичної системи в Європі, та, відповідно, формування нової європейської системи міжнародних відносин – Довестфальської (або

Середземноморської, або Като-Камбрзійської). Ця назва (Довестфальська/Середземноморська/Като-Камбрзійська) для позначення відповідної нової системи міжнародних відносин та політико-дипломатичної системи автором вперше вводиться в науковий обіг у контексті обґрунтування теорії та практики політико-дипломатичних систем. Власне в цей період було закладено основи інституціонального розвитку постійних дипломатичних представництв у Європі, визначено їх політико-правовий статус, було закладено основи практики переговорного процесу, етикету та церемоніалу, елементи протокольної практики в дипломатії тощо.

Наступним етапом посилення міждержавних відносин за підсумками Тридцятилітньої війни (1618-1648 рр.) і, відповідно, підсумкового мирного договору – Вестфальського (1648 р.) – стало становлення Вестфальської системи міжнародних відносин і удосконаленої політико-дипломатичної системи. Вестфальський мир забезпечив юридичні підвалини для інституційного закріплення низки нових принципів й інститутів міжнародного права, формування й трансформації раніше існуючих постійних дипломатичних представництв у Європі, переходу до епохи буржуазного міжнародного права тощо. Наприкінці XVIII ст. стало вкрай необхідним у нових політико-дипломатичних умовах визначати нові правила гри. Попередній вестфальський міжнародний порядок (Вестфальська система міжнародних відносин), який підтримував рівновагу сил в Європі шляхом постійної боротьби (дипломатичної та військової) між європейськими державами, зруйнував Наполеон Бонапарт. А його «порядок», заснований на нав'язуванні монополії Франції шляхом війни, зазнав краху через поразку Франції у 1812-1814 рр. Саме для визначення нової системи міжнародних відносин було прийнято рішення зібрати у Відні конгрес представників усіх європейських країн, крім Туреччини [1, с. 272-274; 4].

Вплив міжнародних конгресів і конференцій на розвиток міжнародного права, дипломатії та зовнішньої політики особливо проявився в період після Наполеонівських війн (1803-1815 рр.) та за підсумками Віденського конгресу (1814-1815 рр.). Практичними здобутками європейської дипломатії та міжнародного права за підсумками Віденського конгресу стали: створення нової системи міжнародних відносин у Європі, встановлення міжнародного режиму з приграничних і міжнародних річок, становлення принципу легітимізму, унормування статусу постійного нейтралітету, визначення рангів дипломатичних агентів. Варто відзначити положення занесені до додатків Заключного акту конгресу [5; 6]. Віденський конгрес склав прецедент регулярного скликання міжнародних конференцій великих держав, під час яких вони отримали можливість обговорювати і знаходити шляхи для ефективного вирішення міжнародних проблем. Історичні наслідки і правові норми, закріплені на Віденському конгресі, продовжували адаптуватися до нових реалій часу вже під час роботи наступних міжнародних інституцій

(конгресів і конференцій) XIX – початку XX ст., які безпосередньо спиралися на рішення Віденського конгресу.

Віденський конгрес (1 листопада 1814 р. – 8 червня 1815 р.) – це найчисельніший і найдовший саміт в історії міжнародної політики та світової дипломатії [7]. Він продовжувався сім місяців й на нього прибули глави європейських держав. Усі вони де-юре визнавалися рівноправними. Справа в них була надзвичайної ваги – навести в Європі лад після Наполеона Бонапарта. Порядок власне такий, який мали у своїй уяві тогочасні освічені монархи. Абсолютна більшість – дрібні європейські глави держав (князьки), були не більше ніж масовкою навколо великої «п'ятірки»: Росії, Австрії, Англії, Пруссії та Франції, які де-факто вирішували майбутню долю Європи.

Загальних засідань усіх дипломатів не скликали. Віденський конгрес у цілому не був навіть офіційно відкритим. Його робота була територіально зосереджена в тодішньому Міністерстві закордонних справ Австрії на площі Балльхаусплац (нинішня державна канцелярія). З найважливіших питань було сформовано комітети або комісії. Під час Конгресу між учасниками було підписано низку договорів про державні кордони і були прийняті численні декларації та постанови, значна частина яких увійшла в Заключний акт Віденського конгресу і додатків до нього. На Віденському конгресі вся Європа вперше була охоплена системою загальних договорів.

Віденський конгрес («Битва дипломатів») – це було не нудне засідання, а це було свято життя, «славнозвісна мить» або «щаслива мить», як назвав Л. ван Бетховен свою кантату, під впливом подій, церемоній і антуражу Віденського конгресу. Усі справи на Віденському конгресі вирішував «Комітет чотирьох», що складався із представників держав-переможниць – Англії, Росії, Австрії та Пруссії. Вони всіляко відстоювали принцип «легітимізму», принцип балансу і принцип винагороди переможців. Робочі засідання конгресу відбувалися в Державній канцелярії. У цій же залі буде підписано й Заключний (підсумковий) акт Віденського конгресу (1814-1815 рр.) за безпосередньої участі Ш. М. де Талейрана-Перігора [8, с. 30-35].

Серед основних питань Конгресу був територіальний перерозподіл Європи (зміни кордонів Європи) на користь держав-переможниць, поновлення монархічної влади у Європі й запобігання будь-якої можливості поверненню Наполеона до влади. Розгром наполеонівської імперії, встановлення політико-дипломатичного квартету держав викликало надії на «взаємопорозуміння» у руслі старої багатогодової дипломатії придворних інтриг. Осмислення наслідків перекроювання Європи початку XIX ст. відбувалося власне у Відні на конгресі. Цей квартет (Росія, Австрія, Пруссія, Англія) – на початку свого зібрання – впевнено диригував Європою [9].

Дипломати Європи після завершення Віденського конгресу роз'їхалися із Відня усвідомлюючи, що хоча формально в Європі і виокремлюються п'ять «великих держав», насправді напрямок всієї міжнародної політики і дипломатії

зосереджується в руках Росії, Австрії та Англії. Стосовно Пруссії та Франції, то всі також усвідомлювали, що їм варто докласти ще багато зусиль, для досягнення цілком самостійного статусу і політико-дипломатичного впливу. Історичні підсумки та значення Віденського конгресу продовжують залишатися предметом прискіпливого дослідження науковців. Віденський конгрес зосередив увагу на проблемах мирного врегулювання в Європі. Однак, з цього питання між його учасниками виникли гострі суперечки, зокрема – територіальні [5; 10]. Віденський конгрес і його рішення здійснили величезний вплив на геополітичну карту Європи. Фактично за підсумками дипломатичних домовленостей сформувалася класична система пентархії (п'ятивладдя). У Європі виокремилася п'ять великих держав, сили яких були практично рівнозначні й згода між якими забезпечувала мир в Європі наступні майже 40 років. Це були: Англія, пануюча на морях; Франція, суттєво ослаблена, але завдячуючи мистецтву дипломатії, залишила за собою статус великої держави, на неї було накладена контрибуція, але кордони було збережено; Пруссія посилюється; Австрія відносно втрачає могутність і силу; Росія перебуває на вершині своєї могутності. Лише спільними зусиллями Росії, Австрії та Пруссії вдалося перемогти Наполеона і встановити порядок в Європі. Великі держави брали на себе відповідальність за збереження європейського світопорядку і за необхідності втручалися військовою силою заради збереження рівноваги або придушували революції і повстання. Ця система отримала назву «Європейський концерт» [11].

«Європейський концерт» став основою світоустрою XIX ст. Англійською це поняття звучить як «the Concert of Europe» – «згода Європи». Але його дослівно переклали словом «концерт». Тим не менш, термін «Європейський концерт» набув загального визнання і більш правильно відображає сутність цієї системи [8, р. 196-209]. Великі європейські держави ухвалили, що відтепер вони будуть вирішувати всі суперечності мирним шляхом, виробляючи колективні рішення, подібно оркестру, де в кожного є своя партитура і музична партія. «Система європейського концерту» – це багатостороння дипломатія і система колективної безпеки XIX ст. Але ця система мала й слабкі місця, одним із яким було Східне питання.

Віденський конгрес завершився підписанням 9 червня 1815 р. Заключного (генерального) акту, який включав 121 статтю. Зрозуміло, що гостра дипломатична боротьба на Віденському конгресі не вирішила всіх проблем, які постали перед Європою початку XIX ст. Тому Європа і в подальшому розв'язувала територіальні суперечки, корегувала геополітичні проблеми, локалізувала точки біфуркації як на своїх територіях, так і територіях держав світу. Лише після 1918 р., коли завершиться Перша світова війна, кордони європейських країн будуть знову переглянуті.

Віденський конгрес можна назвати предтечою наступних самітів і дипломатичних форумів. Крім того, він став прообразом єдиної Європи. Саме

на Віденському конгресі Росія заявила про себе як про європейську державу в політичному, дипломатичному, культурному й філософському плані. З 1815 р. історія мала значну кількість конгресів, конференцій, самітів, з'їздів. Тим не менш, інтерес до Віденського конгресу не послаблюється і нині. В наукових дослідженнях і публіцистичній літературі продовжується дискусія про те, чи змогла б віденська система міжнародних відносин слугувати прикладом для домовленостей, які забезпечать стабільність на планеті в нинішній час і створити в сучасному світі, наприклад, нове інституціональне утворення держав – «глобальний концерт» або «планетарний концерт». За будь-яких політико-дипломатичних обставин вкрай важливо пам'ятати і про той інституціональний шлях, що веде до тривалого миру [12; 13, с. 101-104; 14]. Зокрема, про той шлях, який на ціле століття проклав для Європи Віденський конгрес близько двохсот років тому.

Віденський конгрес, «Битва дипломатів» (1814-1815 рр.) – це унікальне політико-дипломатичне явище, за підсумками якого були випрацьовані принципи міждержавного діалогу, використання інститутів офіційної та неформальної (кулуарної) дипломатії, елементів і норм дипломатичного протоколу, етикету й церемоніалу, які лягли в основу дипломатичної практики у всьому світі, а не лише в Європі. На політико-правовому та дипломатичному рівнях Віденський конгрес ввів до політичного обігу або юридично закріпив такі засадничі терміни геополітики як – рівновага і баланс сил, великі держави, домінуючі держави, коаліція держав, нові кордони і території, плацдарми тощо. Віденська система заклала основи геополітичній епосі, базис якої становив імперський принцип контролю географічного простору. Віденський конгрес закріпив статус-кво європейських кордонів, які залишалися в такій конфігурації незмінними до середини XIX ст., уперше розробив систему мирного врегулювання міжнародних відносин і здійснив спроби створити дієві нові механізми взаємовідносин між монархами та їх народами.

Кульмінаційною біфуркаційною точкою історичного переходу до нової системи міжнародних відносин, зовнішньої політики і дипломатії став саме Віденський конгрес (1814-1815 рр.), якому була приділена особлива увага в даному дослідженні. Цілком заслуговує на подальші дослідження поставлене питання про інституціональні та політико-дипломатичні витoki Європейського Союзу: через призму сучасності до історичних витоків інституціональної історії. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку нададуть можливість створити цілісну системну картину політико-дипломатичного світу в Європі доби Середньовіччя, раннього Нового і Нового часу, як інституційного кластеру міждержавних відносин в історичній ретроспективі та перспективі.

Список використаних джерел та літератури

1. Циватий В.Г. Європейська зовнішня політика доби раннього Нового і Нового часу: проблеми інституціоналізації (теоретико-методологічний аспект) / В.Г. Циватий // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К.: «ДЕМІД», 2000. – Вип. 4. – С. 268-274.
2. Jarrett M. The Congress of Vienna and its Legacy. War and Great Power Diplomacy After Napoleon / M. Jarrett. – London-New York: I.B. Tauris, 2013. – 522 p.
3. Lentz T. Le congrès de Vienne. Une refondation de l'Europe, 1814-1815 / T. Lentz. – Paris: Perrin, 2013. – 400 p.
4. Livet G. L'équilibre européen de la fin du XVe à la fin du XVIII e siècle / G. Livet. – Paris: PUF, 1976. – 231 p.
5. Документи для истории дипломатических сношений России с западными державами европейскими, от заключения всеобщего мира в 1814 г. до конгресса в Вероне в 1822 г. – Т. I. – СПб., 1823.
6. Собрание трактатов и конвенций, заключенных Россией с иностранными державами / Сост. Ф.Ф. Мартенс. – Т. III-IV. Трактаты с Австрией. – СПб., 1876-1878; Т. XIV. Трактаты с Францией. – СПб., 1905.
7. Mowat R.B. A History of European Diplomacy (1451-1789) / R.B. Mowat. – London: Hamden-Connecticut, 1971. – 311 p.
8. Zieseniss Ch.J. Le congress de Vienn et l'Europe des prince / Ch.J. Zieseniss. – Paris, 1984. – 366 p.
9. Webster C.K. The Congress of Vienna. 1814-1815 / C.K. Webster. – New York: Barnes and Noble, 1963. – 213 p.
10. Циватий В.Г. Шарль Моріс де Талейран-Перігор (1754-1838) – віртуозний дипломат, мудрий політик чи злий геній доби Нового часу? (Інституційно-соціальний портрет ХХІ століття) / В.Г. Циватий // Зовнішні справи. – Серія «Історичні науки». – 2016. – № 6. – С. 30-35.
11. Black J. A History of Diplomacy / J. Black. – London: Reaktion Books, 2010. – 312 p.
12. Сакун О.Ф. Дипломатическое ремесло / О.Ф. Сакун. – М.: Международные отношения, 2016. – 440 с.
13. Циватий В.Г. Теоретико-методологічне підґрунтя інституціоналізації та інституціональної теорії дипломатії доби раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.): історичний аспект / В.Г. Циватий // Сучасні тенденції в історії, соціології, політології та філософії: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 25-26 вересня 2015 року). – Львів, 2015. – С. 101-104.
14. Barbiche B. Les institutions de la monarchie française à l'époque moderne. XVI-e – XVIII-e siècle / Be. Barbiche. – Paris: Presses Universitaires de France, 2012. – 369 p.

Циватий В.Г. Європейський політико-дипломатический діалог в інституціональному пространстві міжгосударственных отношений епохи раннього Нового часу (XVI-XVIII вв.).

По итогам компаративного анализа внешней политики и дипломатии европейских государств раннего Нового времени (XVI-XVIII вв.) представлена модель европейской дипломатии исследуемого периода. Особое внимание уделяется институциональному развитию общественно-политической мысли и институционально-дипломатической практики в Западной и Центральной Европе. Определены направления развития теории и практики внешней политики и дипломатии в Европе раннего Нового времени (XVI-XVIII вв.), особенности их формирования и становления в ведущих государствах Европы.

В статье проанализирован Венский конгресс (1814-1815 гг.) как выдающееся историческое событие для политико-дипломатического и институционального развития Европы. Внимание акцентировано на дипломатическом инструментарии, национальной специфике и

особенностях переговорного процесса европейских государств на конгрессе. Итоги Венского конгресса стали важным стимулом для дальнейшего социально-экономического, политического и дипломатического европейского развития. Практические достижения Венского конгресса и опыт, приобретённый европейской дипломатией конца XVIII – начала XIX вв., предопределили будущее институциональное развитие мировой дипломатии и международного права, не утратив своей актуальности и для сегодняшнего дня.

Ключевые слова: внешняя политика, дипломатия, институционализация, политико-дипломатическая система, Венская система международных отношений, Венский конгресс (1814-1815 гг.), раннее Новое время (XVI-XVIII вв.), Европа.

Tsivatyi V. European Political and Diplomatic Dialogue in the Institutional Space of International Relations of Early New Age (XVI-XVIII centuries).

The article deals with the analysis of the foreign policy and diplomacy of the European states of the early Modern period (XVI-XVIII centuries). Particular attention is given to the institutional development of public and political opinion as well as to the institutional and diplomatic practices in Western and Central Europe. The author defines the directions of the theoretical and practical development of diplomacy and foreign policy in Europe of the early Modern period (XVI-XVIII centuries) as well as their formation peculiarities in the leading countries of Europe.

The Congress of Vienna (1814-1815) as an important historical event for political, diplomatic and institutional development of Europe is analyzed. The attention is paid to the diplomatic tools, national peculiarities of negotiations at the Congress. The results of the Congress of Vienna served as an important stimulus for the further socio-economic, political and diplomatic development of Europe. Practical achievements of the Congress of Vienna and the experience gained by the European diplomacy of the late XVIII – early XIX century determined the future institutional development of world diplomacy and international law, having its relevance for today.

Keywords: foreign policy, diplomacy, institutionalization, political and diplomatic system, the Vienna system of international relations, the Congress of Vienna (1814-1815), early Modern period (XVI-XVIII centuries), Europe.